

۰۲ VARMA TSE

۲۸ آذر ۱۴۰۱

۱ پیش‌بینی به کمک مدل VARMA و VAR و مقایسه با ARIMA

(برای دو سهم بازار بورس تهران)

کد به سه بخش تقسیم می‌شود:

- مدل VARMA
- مدل VAR
- مدل ARIMA

مقایسه سه مدل بالا به کمک سنجۀ `r2_score` انجام خواهد شد.

$$R^2(y, \hat{y}) = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}$$

$$\text{where } \bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i \text{ and } \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = \sum_{i=1}^n \epsilon_i^2.$$

۱.۰.۱ آماده‌سازی

با ران کردن کد، متوجه شدم که خروجی دارای هشدارهای زیادی است که پس از بررسی، تصمیم گرفتم تا مانع چاپ هشدارها در خروجی شوم تا خروجی تمیزتر باشد.

```
[36]: import warnings
warnings.filterwarnings('ignore')
warnings.simplefilter('ignore')
```

ایمپورت بسته‌های یاهوفانسنس و `pytse_client` برای دریافت داده‌ی مربوط به قیمت سهام:

```
[4]: import yfinance as yf          # https://pypi.org/project/yfinance/
import pytse_client as tse # https://pypi.org/project/pytse-client/
import pandas as pd
```

۱.۱ دریافت اطلاعات

دو سهم وبصادر و وتجارت برای این تمرین انتخاب شده‌اند:

```
[23]: tickers_tse = ['Saderat', 'Tejarat']
prices_dict = tse.download(symbols=tickers_tse, adjust=True)
prices_dict_reform = {(outerKey, innerKey):
                       values for outerKey, innerDict
                       in prices_dict.items() for innerKey, values
                       in innerDict.iteritems()}
data_tse = pd.DataFrame(prices_dict_reform)
d = {'Saderat': 'Saderat', 'Tejarat': 'Tejarat'}
data_tse = data_tse.rename(columns=d, level=0)
df_tse = data_tse.dropna()[-3*254:]

df_tse.columns = [' '.join(col) for col in df_tse.columns]
df_tse = df_tse[['Saderat adjClose', 'Tejarat adjClose']]
df_tse.columns = ['saderat', 'tejarat']
```

۲.۱ ایمپورت بسته‌ها و توابع موردنیاز

```
[24]: import numpy as np
import matplotlib.pyplot as plt

from datetime import datetime

from statsmodels.graphics.tsaplots import plot_acf, plot_pacf
from statsmodels.tsa.statespace.varmax import VARMAX
from statsmodels.tsa.api import VAR
from statsmodels.tsa.stattools import adfuller
from statsmodels.tsa.arima.model import ARIMA
```

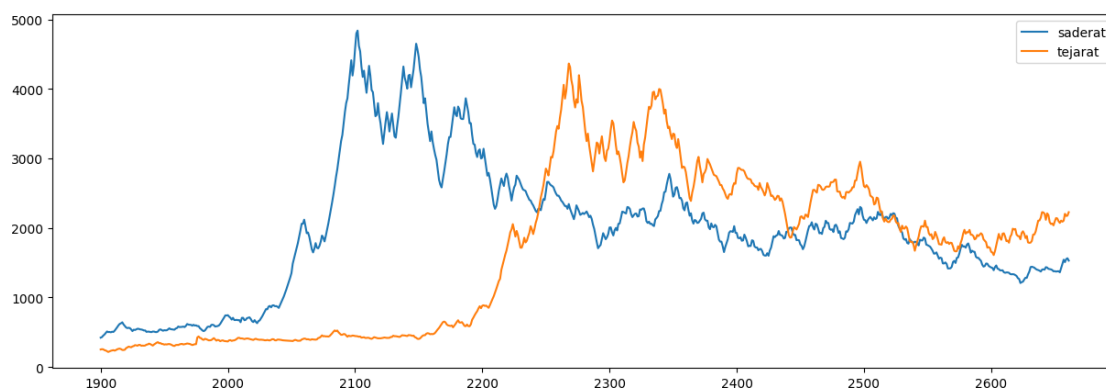
```
from sklearn.metrics import r2_score
from sklearn.preprocessing import StandardScaler
```

۳.۱ آشنایی با داده

نمودار و بصادر و و تجارت را با هم رسم می‌کنیم.

```
[25]: df_tse[['saderat', 'tejarat']].plot(figsize=(15, 5))
```

[25]: <AxesSubplot:>

شرط کارایی مدل‌های این تمرین، مانایی سری‌های زمانی است. از آنجایی که سری زمانی قیمت‌ها مانا نیست، سراغ سری زمانی بازده‌ها می‌رویم.

سری زمانی بازده‌ها را به صورت زیر می‌سازیم:

```
[26]: df_tse['saderat_ret'] = np.log(df_tse['saderat']).diff()
df_tse['tejarat_ret'] = np.log(df_tse['tejarat']).diff()

cols = ['saderat_ret', 'tejarat_ret']
df_tse_returns = df_tse.iloc[1:][cols].copy()
```

برای تست مدل‌ها در داده خارج از نمونه، دیتاست را به دو بخش آموزش و آزمون تقسیم می‌کنیم:

```
[27]: test_count = 24
train = df_tse_returns[:-test_count].copy()
test = df_tse_returns[-test_count:].copy()

train_idx = df_tse_returns.index <= train.index[-1]
test_idx = ~train_idx
```

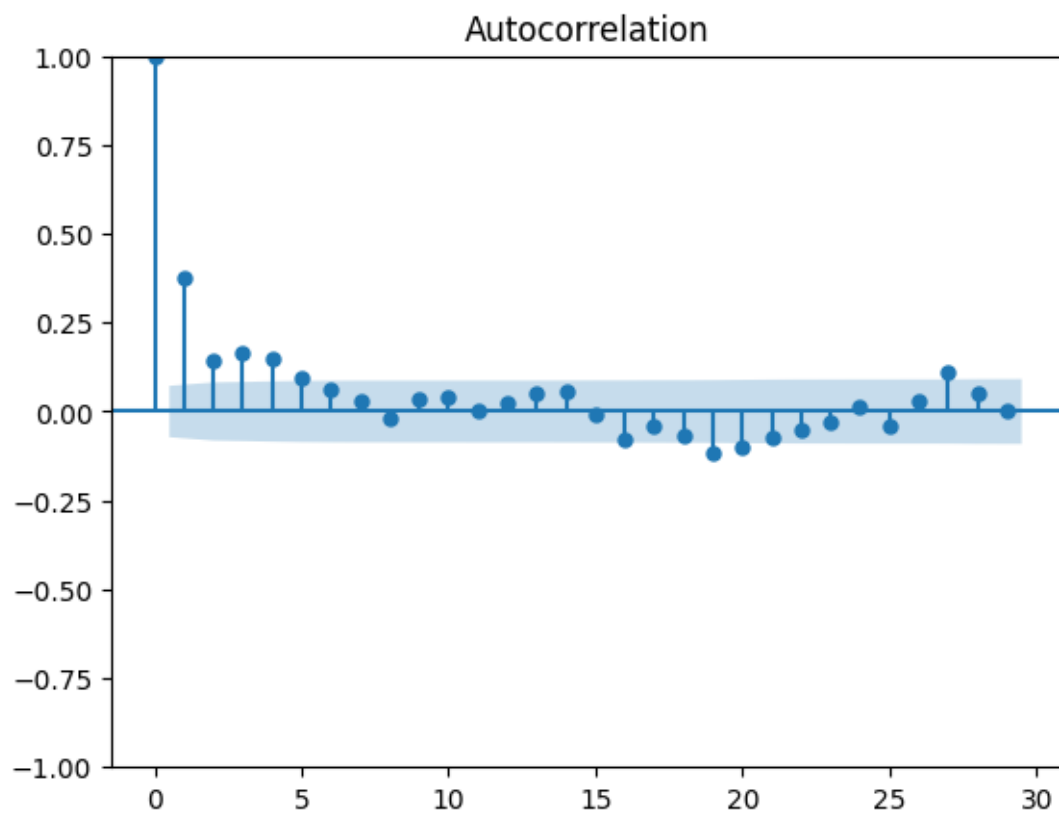
از آنجائیکه تعداد پارامترهای مدل‌های VARMA زیاد است، بهینه‌سازی این پارامترها به کمک scale کردن دیتا، بهتر صورت می‌گیرد؛ بنابراین به کمک StandardScaler دیتاست را scale می‌کنیم:

```
[28]: scaler = StandardScaler()
train[cols] = scaler.fit_transform(train)
test[cols] = scaler.transform(test)

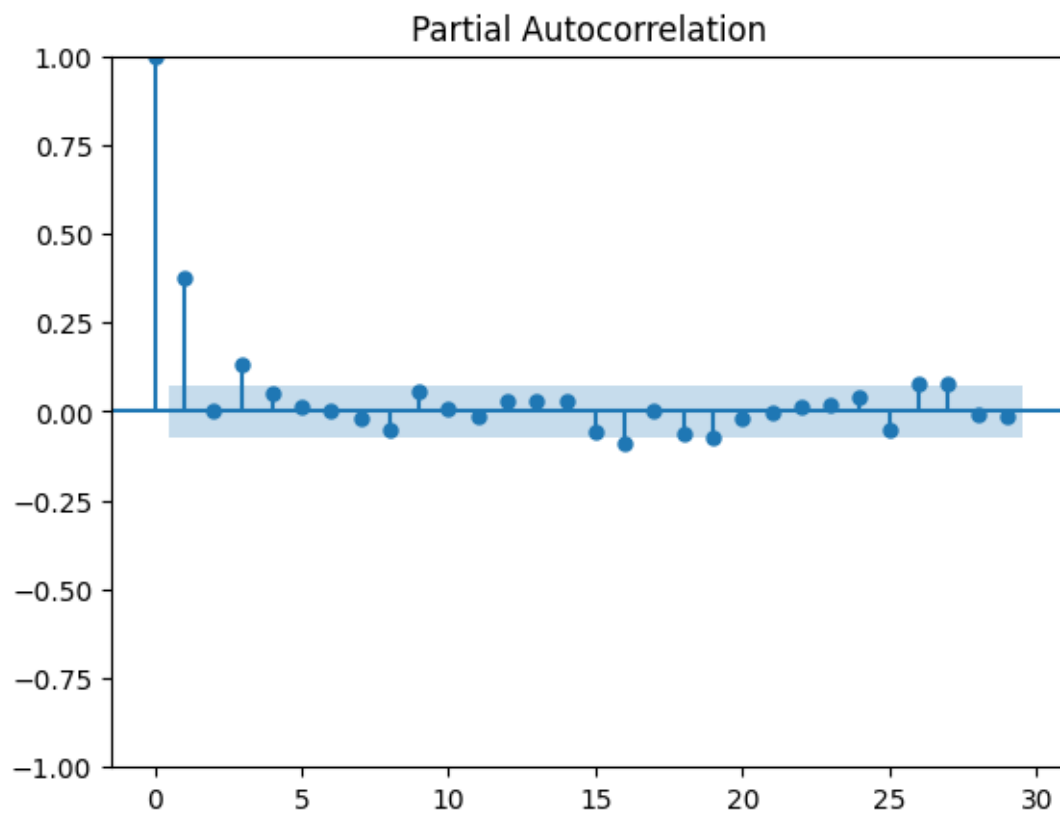
df_tse_returns.loc[train_idx, :] = train
df_tse_returns.loc[test_idx, :] = test
```

برای یافتن کاندیدهای مقادیر p و q توابع acf و pacf سری بازده‌ها را رسم می‌کنیم.
با توجه به این نمودارها و آزمایش و خطا، مقدار p برابر ۲۰ و مقدار q برابر ۳ انتخاب شدند:

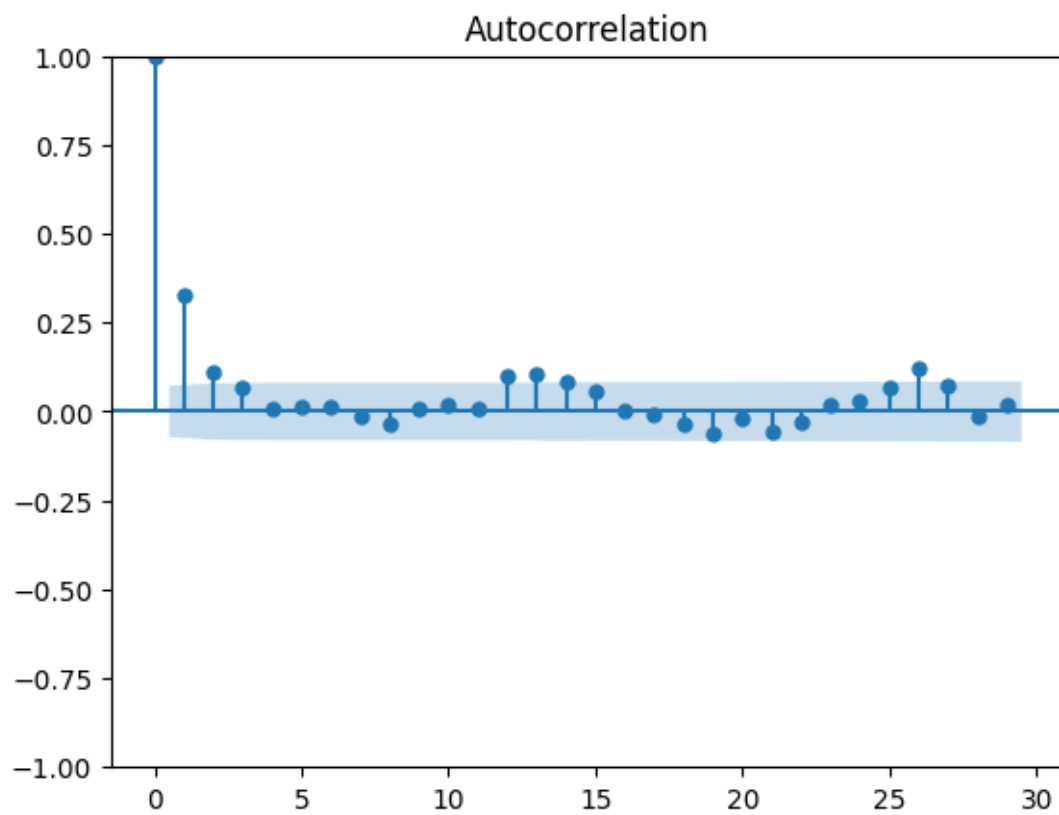
```
[29]: plot_acf(train['saderat_ret']);
```


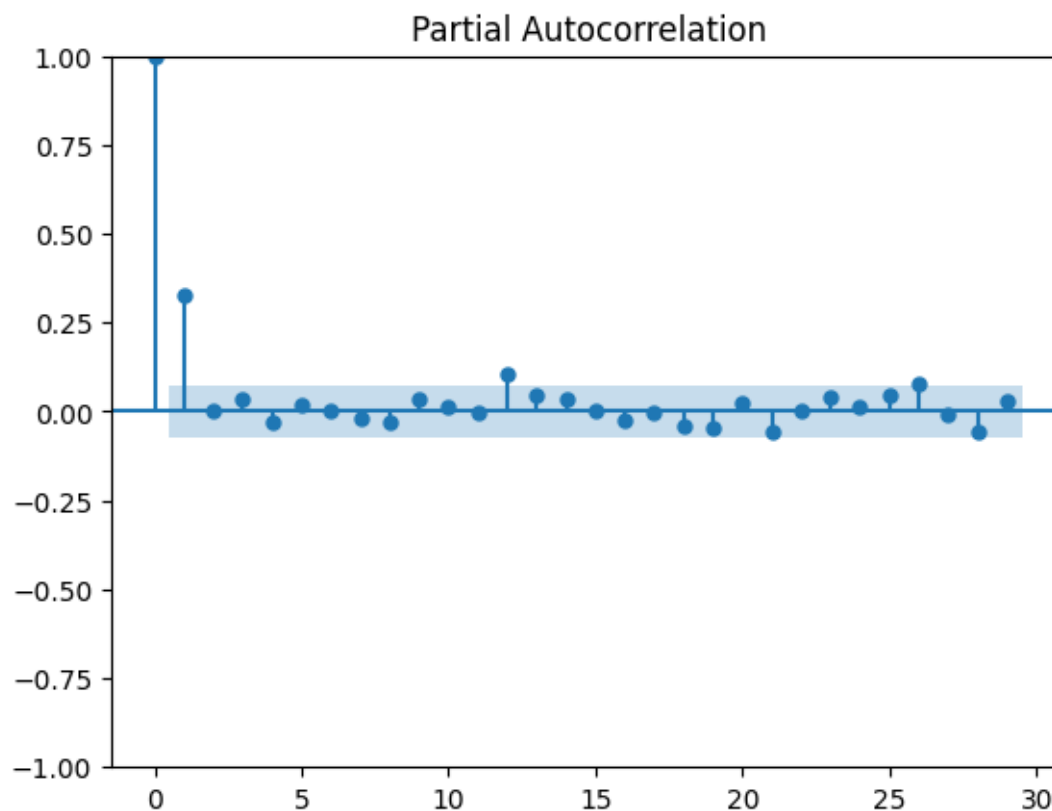
```
[30]: plot_pacf(train['saderat_ret']);
```



```
[31]: plot_acf(train['tejarat_ret']);
```



```
[32]: plot_pacf(train['tejarat_ret']);
```


پیش از شروع مدل‌سازی‌ها، از مانایی سری زمانی بازده‌ها اطمینان حاصل می‌کنیم. نتیجه آن‌که هر دو سری زمانی، در بازه اطمینان ۹۹ درصد مانا هستند:

```
[33]: (adfuller(train['saderat_ret'])[1] < 0.01,
adfuller(train['tejarat_ret'])[1] < 0.01)
```

```
[33]: (True, True)
```

۴.۱ مدل VARMAX

به کمک کلاس VARMAX در بسته statsmodels مدل‌سازی را با داده آموزش انجام می‌دهیم:

```
[34]: p, q = 20, 3

t0 = datetime.now()
```



```

model = VARMAX(train, order=(p, q));
res = model.fit(maxiter=20);
print('Duration:', datetime.now() - t0)

```

```

/opt/homebrew/lib/python3.9/site-
packages/statsmodels/tsa/statespace/varmax.py:161: EstimationWarning: Estimation
of VARMA(p,q) models is not generically robust, due especially to identification
issues.

```

```

warn('Estimation of VARMA(p,q) models is not generically robust, '
/opt/homebrew/lib/python3.9/site-packages/statsmodels/tsa/base/tsa_model.py:471:
ValueWarning: An unsupported index was provided and will be ignored when e.g.
forecasting.

```

```

self._init_dates(dates, freq)

```

RUNNING THE L-BFGS-B CODE

* * *

Machine precision = 2.220D-16

N = 97 M = 10

At X0 0 variables are exactly at the bounds

At iterate 0 f= 2.63713D+00 |proj g|= 5.67572D-02

This problem is unconstrained.

At iterate 5 f= 2.63439D+00 |proj g|= 2.66419D-03

At iterate 10 f= 2.63298D+00 |proj g|= 6.56215D-03

At iterate 15 f= 2.63250D+00 |proj g|= 1.90201D-03

At iterate 20 f= 2.63238D+00 |proj g|= 2.05868D-03

* * *

```

Tit    = total number of iterations
Tnf    = total number of function evaluations
Tnint  = total number of segments explored during Cauchy searches
Skip   = number of BFGS updates skipped
Nact   = number of active bounds at final generalized Cauchy point
Projg  = norm of the final projected gradient
F      = final function value

```

* * *

```

      N      Tit      Tnf  Tnint  Skip  Nact      Projg      F
      97      20      25      1      0      0  2.059D-03  2.632D+00
F =      2.6323839329356407

```

STOP: TOTAL NO. of ITERATIONS REACHED LIMIT

/opt/homebrew/lib/python3.9/site-packages/statsmodels/base/model.py:604:

ConvergenceWarning: Maximum Likelihood optimization failed to converge. Check mle_retvals

warnings.warn("Maximum Likelihood optimization failed to "

Duration: 0:01:42.353760

مدل فیت شده را برای به دست آوردن مقادیر پیش بینی داده آزمایش به کار می بریم:

```
[37]: fcast = res.get_forecast(test_count)
```

نمودار بازده سهام وبصادر را به همراه پیش بینی مدل در داده آموزش و آزمایش رسم می کنیم:

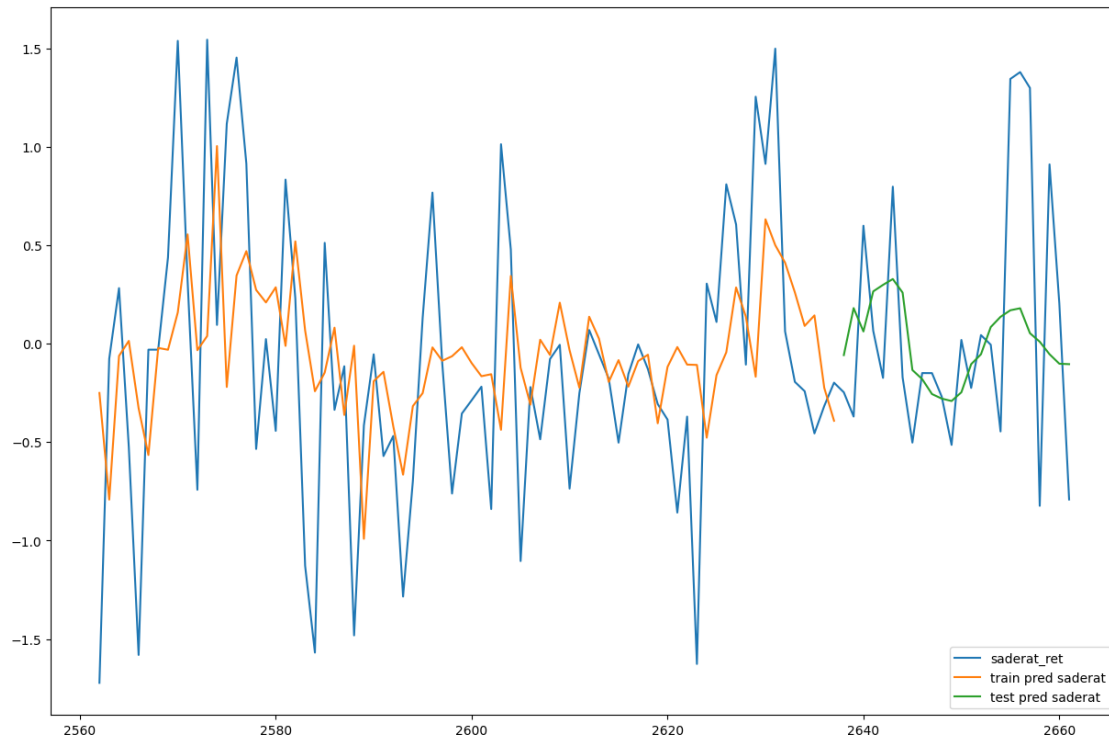
به نظر می رسد که مدل راضی کننده است.

```
[38]: df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred saderat'] = res.
      ↳fittedvalues['saderat_ret']
df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred saderat'] = np.nan
df_tse_returns.iloc[-test_count:]['test pred saderat'] = fcast.
      ↳predicted_mean['saderat_ret'].values

plot_cols = ['saderat_ret', 'train pred saderat', 'test pred saderat']

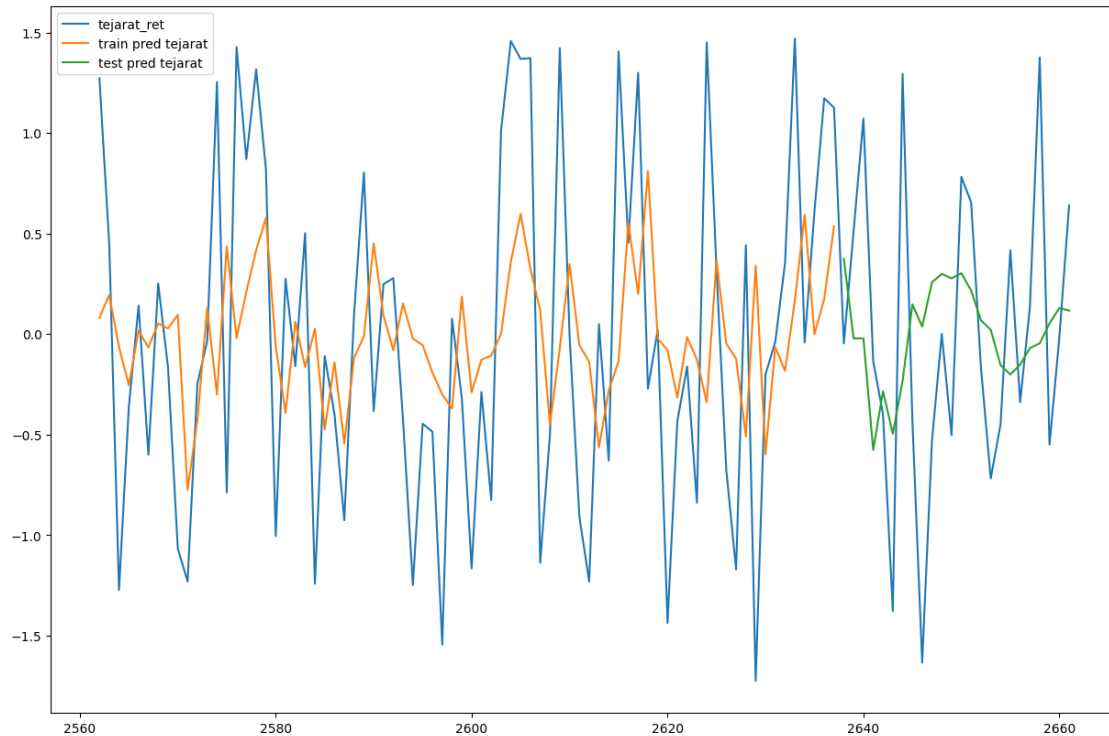
```

```
df_tse_returns.iloc[-100:][plot_cols].plot(figsize=(15, 10));
```


نمودار بازده سهام و تجارت را به همراه پیش‌بینی مدل در داده آموزش و آزمایش رسم می‌کنیم:
به نظر می‌رسد که مدل راضی‌کننده است.

```
[39]: df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred tejarat'] = res.  
      ↪ fittedvalues['tejarat_ret']  
df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred tejarat'] = np.nan  
df_tse_returns.iloc[-test_count:]['test pred tejarat'] = fcast.  
      ↪ predicted_mean['tejarat_ret'].values  
  
plot_cols = ['tejarat_ret', 'train pred tejarat', 'test pred tejarat']  
df_tse_returns.iloc[-100:][plot_cols].plot(figsize=(15, 10));
```


برای ارزیابی مدل، مقدار سنجۀ R^2 را برای داده آموزش و آزمایش محاسبه می‌کنیم.

- هر دو سری زمانی در داده آموزش، عملکرد قابل قبولی داشتند.
- در داده آزمایش، مدل پیش‌بینی قابل قبولی برای سهم وبصادر داشته است. اما برای سهام و تجارت، مقدار R^2 منفی است بنابراین مدل از عدد ثابت میانگین داده واقعی آزمون بدتر پیش‌بینی کرده است و قابل قبول نیست؛ هر چند که پیش‌بینی خود میانگین کاری دشوار است.

```
[40]: for col in cols:
    print()
    print(col, '=>')
    y_true = df_tse_returns.loc[train_idx, col]
    y_pred = res.fittedvalues[col]
    print("Train  $R^2$ :", r2_score(y_true, y_pred))

    y_true = df_tse_returns.loc[test_idx, col]
    y_pred = fcast.predicted_mean[col]
    print("Test  $R^2$ :", r2_score(y_true, y_pred))
```

```
saderat_ret =>
Train R^2: 0.19884617448105257
Test R^2: 0.1127129289461456

tejarat_ret =>
Train R^2: 0.1723893647367437
Test R^2: -0.03215973247266124
```

۵.۱ مدل VAR

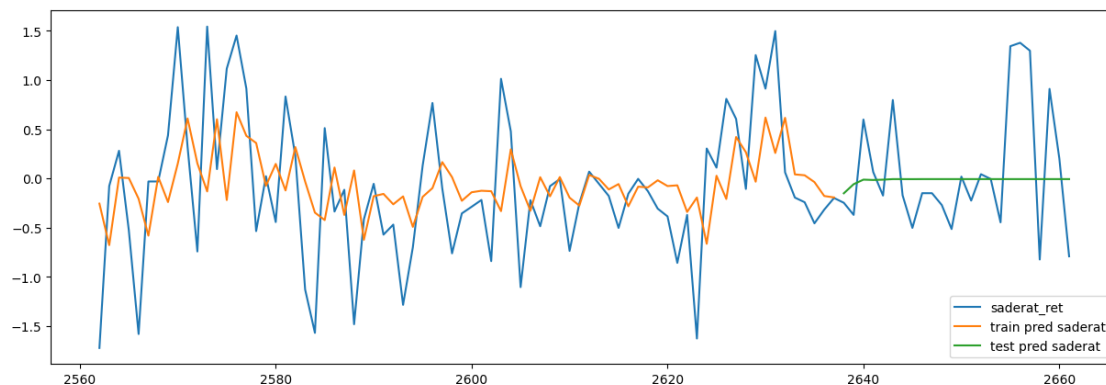
به کمک کلاس VAR در بسته statsmodel مدل سازی را بر روی داده آموزش انجام می دهیم و پیش بینی ها را برای داده آزمون محاسبه می کنیم:

```
[41]: model = VAR(train)
results = model.fit(maxlags=20, ic='aic')
lag_order = results.k_ar

prior = train.iloc[-lag_order:][cols].to_numpy()
fcast = results.forecast(prior, test_count)
```

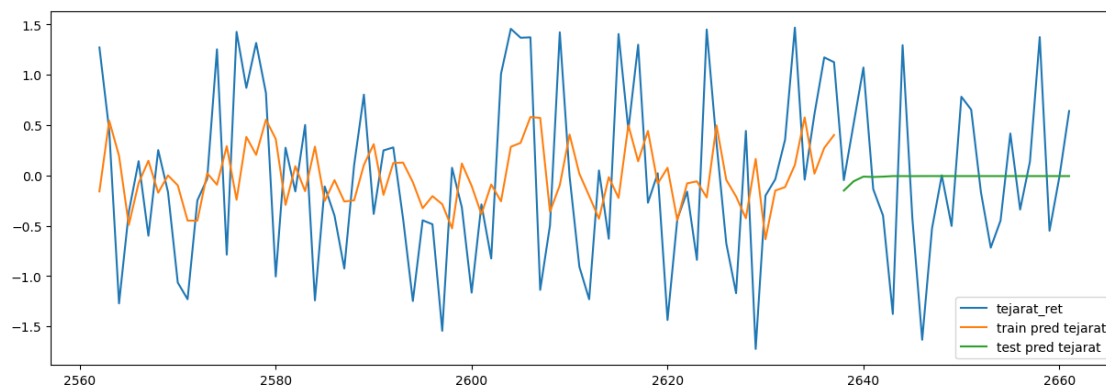
نمودار بازده سهام وبصادر را به همراه پیش بینی مدل در داده آموزش و آزمایش رسم می کنیم:
به نظر می رسد که مدل راضی کننده است.

```
[42]: df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred saderat'] = results.
      ↳fittedvalues['saderat_ret']
df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred saderat'] = fcast[:, 0]
plot_cols = ['saderat_ret', 'train pred saderat', 'test pred saderat']
df_tse_returns[-100:][plot_cols].plot(figsize=(15, 5));
```


نمودار بازده سهام و تجارت را به همراه پیش‌بینی مدل در داده آموزش و آزمایش رسم می‌کنیم:
به نظر می‌رسد که مدل راضی‌کننده است.

```
[43]: df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred tejarat'] = results.  
      ↪fittedvalues['tejarat_ret']  
df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred tejarat'] = fcast[:, 0]  
plot_cols = ['tejarat_ret', 'train pred tejarat', 'test pred tejarat']  
df_tse_returns[-100:][plot_cols].plot(figsize=(15, 5));
```


برای ارزیابی مدل، سنجه R^2 را برای داده آموزش و آزمایش سهام وبصادر محاسبه می‌کنیم:

- در داده آزمایش، عملکرد مدل همانند مدل VARMA قابل قبول است.
- اما در داده آموزش، عملکرد خوبی نداشته است.

```
[44]: y_pred = df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred saderat']
y_true = df_tse_returns.loc[train_idx, 'saderat_ret']
y_true = y_true.iloc[lag_order:]
y_pred = y_pred.iloc[lag_order:]
print("saderat train R^2:", r2_score(y_true, y_pred))

y_pred = df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred saderat']
y_true = df_tse_returns.loc[test_idx, 'saderat_ret']
print('saderat test r^2:', r2_score(y_true, y_pred))
```

```
saderat train R^2: 0.15713204088884714
saderat test r^2: -0.008824844123367148
```

برای ارزیابی مدل، سنجه R^2 را برای داده آموزش و آزمایش سهام و تجارت محاسبه می‌کنیم:

- در داده آزمایش، عملکرد مدل همانند مدل VARMA قابل قبول است.
- اما در داده آزمایش، عملکرد خوبی نداشته است.

```
[46]: y_pred = df_tse_returns.loc[train_idx, 'train pred tejarat']
y_true = df_tse_returns.loc[train_idx, 'tejarat_ret']
y_true = y_true.iloc[lag_order:]
y_pred = y_pred.iloc[lag_order:]
print("tejarat train R^2:", r2_score(y_true, y_pred))

y_pred = df_tse_returns.loc[test_idx, 'test pred tejarat']
y_true = df_tse_returns.loc[test_idx, 'tejarat_ret']
print('tejarat test r^2:', r2_score(y_true, y_pred))
```

```
tejarat train R^2: 0.1167354007395337
tejarat test r^2: -0.0055386776563217666
```

۲ مدل ARIMA

مدل آریما را به عنوان Baseline برای مقایسه دو مدل پیشین در نظر می‌گیریم:

مرتبه‌های p و q را همانند مدل VARMAX انتخاب می‌کنیم.

پس از مدل‌سازی، سنجه R^2 را برای داده آموزش و آزمایش محاسبه می‌کنیم.

- هر دو سهام در داده آموزش نتیجه قابل قبولی دارند.

- در داده آزمایش، مدل پیش‌بینی قابل‌قبولی برای سهم وبصادر داشته است. اما برای سهام و تجارت، مقدار R^2 منفی است بنابراین مدل از عدد ثابت میانگین داده واقعی آزمون بدتر پیش‌بینی کرده است و قابل قبول نیست؛ هر چند که پیش‌بینی خود میانگین کاری دشوار است.

```
[48]: for col in cols:
        model = ARIMA(train[col], order=(p, 0, q))
        res = model.fit()
        fcast = res.get_forecast(test_count)
        y_train = df_tse_returns.loc[train_idx, col]
        y_test = df_tse_returns.loc[test_idx, col]
        print(f"{col} train  $R^2$ :", r2_score(y_train, res.fittedvalues))
        print(f"{col} test  $R^2$ :", r2_score(y_test, fcast.predicted_mean))
        print()
```

saderat_ret train R^2 : 0.1845267278381355

saderat_ret test R^2 : 0.13098315202006916

tejarat_ret train R^2 : 0.13368750091591752

tejarat_ret test R^2 : -0.053693216351549555